

Norge må mobilisere for å beskytte frihandelen

Finansavisen den 12 november 2020

Aksjemarkedet har frisknet til igjen. Mange synes det er underlig. Men finansielle markeder ser fremover og tror på lysere tider etter pandemien. Utviklingen på børsen synes imidlertid ikke å ha tatt inn over seg at pandemien har akselerert den underliggende strukturelle økonomiske krisen som har pågått i mer enn et tiår.

Krisen har til nå i stor grad vært motvirket av sentralbankenes aksjoner. Pandemien innebærer at jobber står på spill og at frihandel vil bli truet av politikernes grenseoverskridende kamp for å unngå arbeidsledighet. Norge risikerer å tape stort, og har en viktig rolle å spille for å motvirke proteksjonisme og lukkede grenser.

Den strukturelle økonomiske krisen blir synlig i et historisk perspektiv der finanskriser og teknologiske skift viser seg å gå hånd i hånd. Det er ikke noe rart i dette, fordi usikkerhet om hvilken ny teknologi som vil være vinneren får selskapene til å vente med sine investeringer. Krisen har sentralbankene forsøkt å løse gjennom å drukne selskaper med billige penger. Dette skaper problemer.

Forsøkene vil på sikt føre til høyere renter, inflasjon og skatt, noe som igjen betyr lavere etterspørsel etter varer og tjenester og dermed også etter arbeidskraft. Færre jobber vil være uheldig i en tid da antallet jobber midlertidig har gått ned som følge av digitalisering. Pandemien har påskyndet dette scenariet ved at mange av de permitterte rett og slett ikke får komme tilbake i jobb.

I denne anstrengte situasjonen vil enhver politiker med ambisjon om å bli gjenvalgt vise sin evne til å skape eller tiltrekke seg nye jobber. Det er tre veier å gå:

1. Å vise at landet er best å produsere, tar tid som politikeren ikke har.
2. Å redusere selskapsskatt er et annet alternativ, men ifølge tidligere studier har dette liten effekt på beslutninger om plassering.
3. Det tredje og eneste alternativet for politikeren som ønsker å bli gjenvalgt er å tiltrekke seg selskaper ved hjelp av direkte subsidier, skatterabatter, lån til ikke-markedsrente, aksjekjøp til ikke-markedsmessige vilkår og garantier.

Disse forsøkene på å «stjele» jobber fra andre land ved hjelp av statsstøtte har tidligere ført til konflikter med regjeringene i disse landene. Med pandemien blåser andre vinder, og bruken av skattepenger og statsstøtte ser nå ut til å ha fått generell aksept.

Vi har allerede sett klare trusler mot verdenshandelen i form av en valutakrig etterfulgt av en krig med tollsatser

Politikere i landene som har tapt dragkampen om jobber, vil prøve å forhindre at arbeidsledighetsstatistikken forverres ved å stenge grensene for de kategorier av arbeidssøkende

som det ikke er behov for i landet. Nye grensestengninger utgjør en ytterligere trussel mot det som er oppnådd gjennom globaliseringen.

Vi har allerede sett klare trusler mot verdenshandelen i form av en valutakrig etterfulgt av en krig med tollsatser. Det neste trinnet i denne kampen vil være internettkrigen. Med det eksploderende omfang av grenseoverskridende e-handel blir viktigheten av å eie nettverket langt større enn effekten av toll. De som kontrollerer nettverket, kan lett forhindre grenseoverskridende e-handel og gjøre det til fordel for sitt eget land. Kina, Russland og Iran er eksempler på land som har vist vei i denne krigen.

President Donald Trump har tillatt USA å trekke seg fra mange overnasjonale organisasjoner. Verdens handelsorganisasjon (WTO), som han blokkerte, er blitt maktesløs. Den nyvalgte presidenten Joe Biden lover ingen forbedring. President Xi Jinpings vilje til å leve opp til WTO-reglene er heller ikke sterk.

Noen må ta ledelsen for å forhindre at lukkede grenser og proteksjonisme får fotfeste. Her er en utmerket mulighet til å styrke en nordisme som er blitt sett knitrende under pandemien. Regjeringen må mobilisere regjeringene i de andre nordiske landene til å med felles kraft få EU til å se ut over pandemien og å redde WTO når de to største medlemmene nå setter WTO på spill.

Lars Oxelheim

Professor ved Handelshøyskolen ved Universitetet i Agder